

మయూరధ్వజ చరిత్రము

(హరికథ)

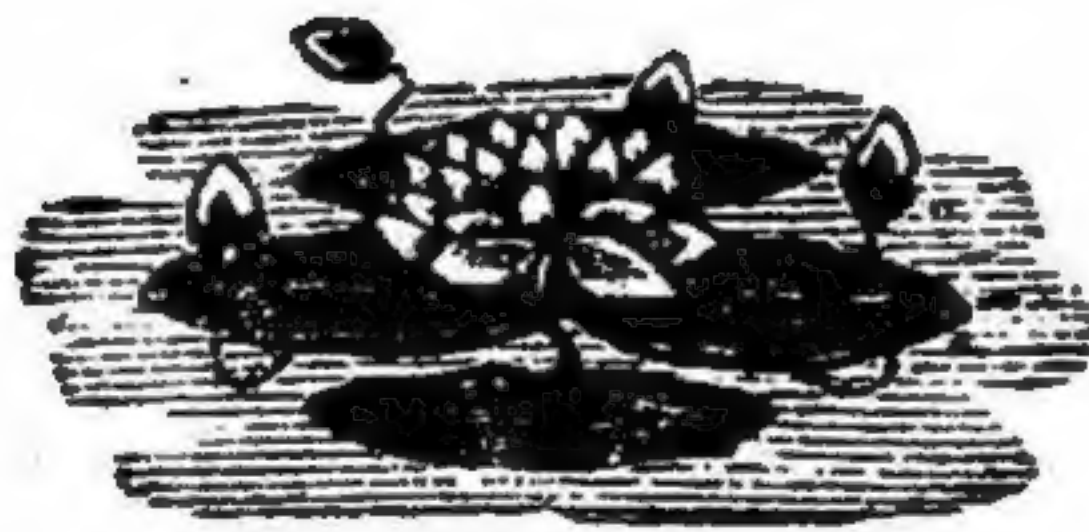
మద్దూరి సాంబయ్య.

(గ్రంథకర్త)

మయూరధ్వజ చరిత్రము

(హరికథ)

మద్దూరి సాంబయ్య.

(గ్రంథకర్త)

ప్రథమ ముద్రణము 250 కాపీలు.

వ్యాయామకళా పవర్ ప్రెస్, గుంటూరు.

అన్ని హక్కులు గ్రంథకర్తవి

అమూల్య

- కృతజ్ఞత -

నా యుద్యోగ విరమణ సమయమున నా యెడగల ప్రేమాతి
శయమునఁజేసి యీ మల్కృతి నచ్చొత్తించి నాకు కానుకవెట్టిన
మన్నితులగు సహోద్యోగులకు నేనెంతయు కృతజ్ఞుడను. ఏతద్గ్రంథ
ప్రతిపాదిత మహిముడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు వారికెల్లరకు ఆయుర
రోద్యైశ్వర్యాది సర్వశ్రేయము లొసంగుగాత—

మద్దూరి సాంబయ్య

Printed and Presented
to
Sri Madduri Sambaiah garu
by the Staff of
M/s I. L. T. D. Co. Ltd., Guntur,
On the eve of his Retirement,
In Loving Memory of
long pleasant Association with him.

శ్రీరామ శృంగణమ్మను
శ్రీమత్పరమేశ్వర్యై నమః

మయూరధ్వజ చరిత్రము

గేయము - మోహనరాగము - ఆదితాళము

ప॥ హైనువతీతనయ మాంపాలయ

అ॥ ప॥ సామప్రియ సకలామరగేయ, సచ్చిదానందమయ కరుణాలయ

మిత్ర॥ నామస్మృతిమాత్ర ప్రాపితజయ - నతజన మోదానహ

సద్గుణచయ । కోమలగుణోషిత మృత్యుంజయ -

కుంజరముఖరాజిత మహాకాయ ॥ హై॥

చ॥ లంబోదర నిగమాగమపండిత - జంబూనదభూషణ రుచిమండిత

జంబూఫలభక్షణ పరిఘోషిత - సకలస్తుతి పాత్ర మధురభాషిత.

మి॥ కంబుతేషార పటీరడిండిర కర్పూర సుధాకర సితాకార

సాంబశివప్రమదాస్పదచరిత్ర సర్వాంతరాయలతీకాలవిత్ర॥ హై॥ 1

గేయము - బిలహరి రాగము - ఆదితాళము

ప॥ నలువకొమ్మ మాయమ్మ రావమ్మ - నా నాలుకపై వసియింపుమమ్మ

అ॥ పలుకులవెలంది నా మొక్కులంది - పరమాత్ముచరిత బలికింపుమమ్మ

మి॥ కలుషంబులబారదోలి నాయెద - జలజనయను భక్తినిల్పవేడెద

కలుగునేనీదుకసికరంబునన్ - గాకయాభాగ్య మిజ్జగంబునన్ ॥ నలు॥

చ॥ నీదుదయన్ గనువారు కపింద్రులు - నీదయాహీనులు మాధ్యసాంద్రులు

వేదంబులు నీనాథునిమాటలు - వేదాంతంబులు నీపువుదోటలు

మి॥ సాదరిమకీనీపుచూడకున్నన్ - సాగదు నా కడుగేసియునన్నన్

శ్రీదయితునిచరితపు బాలవెల్లి - నీదగలనె తల్లిశ్రీతకల్పవల్లి ॥ నలు॥

మ॥ వినతుల్ సేయుచుభక్తితో నిరుడగన్ వింజానుల్ కైకయీ

తనయారిఘ్నులువీవ, లక్ష్మణుడు ముక్తాచ్ఛత్రముం బూనఁబా

వని పాదంబులుగొల్ప, డాపల్తోడన్ వై దేహిరాజిల్ల, నా
మనమందున్ గనుపింపుమయ్య రఘురామా భక్తచింతామణి. 3

గేయము - కల్యాణి రాగము - ఆదితాళము

ప॥ అన్నలార పరమాత్మునిచరితము, నాలింపును పరిహృతభవదురితము.

అ॥ సన్నత భక్తి రసామృతభరితము, సారసాక్ష లీలావిస్ఫురితము ॥అ॥

చ॥ సరమభాగవతుడగునగుమనమున నిరవయియున్న యహంకృతివాసన
వెరవున హరిహరియించిన విధమునువివరించెద నాయోపనకొలంది॥అ॥

కథాప్రారంభము

గీ॥ ధర్మనందను డశ్వమేధ మ్మొనర్ప హయమువిడిచిన బెక్కు రాజ్యములనద్ది
పట్టువడుచును విడిపింపబడుచు నిరిగి తిరిగిచేరెను మణిపురపరిసరంబు. 5

మంజరి॥ ఆపురినేలు మయూరధ్వజుడను నవనీశుడు త్తముండు

శ్రీపతికిన్ భక్తుండతి వితరణశీలుండు సత్తముండు.

6

గీ॥ ఆధరానాథుడప్పటికశ్వమేధ

పట్క- మొనరించి మఱియొండు సలుప నెంచి

హయమువిడిచి తదంగరక్షార్థము సుతు

ననిపె తామ్రధ్వజాఖ్యు సైన్యములతోడ.

7

వచనము॥ ఆ యశ్వంబు నానారాజస్య పాలితంబులగు దేశం
బులకరిగి యందందు శూరులచే బంధింపబడుచు తామ్రధ్వజునిచే విడి
పింపబడుచు తుదకు మణిపురప్రాంతమున కరుదెంచి యందు స్వసమాన
రూపలక్షణంబుల గనుపట్టు ధర్మనందను యజ్ఞహయంబును గాంచి
సమీపించి భీషణహేమారవం బొనర్చి తన పిఠిదికాళ్ల దానిందన్ని
పోరాటంబునకు ప్రేరేచుటయు నదియునువెనుదీయక దాని కంధరం
బును నోటంబట్టి అటునిటు విదలించిన రెండును సరిజోడై కయ్యంబు
సాలించి నెయ్యంబుగీలించి సయ్యాటలన్ మించియుండె.

8

మంజరి॥ అదికని “ఔరా ! యెవరిదీగుట్టను” నుచు తామ్రకేతనుడు
ముదమున సేనానింగని “యీహాయమును వేగగట్టు” మనుడు
అతడు చిత్తమని చని బెదరకండ హస్తమున దానిదువ్వి
చతురత జూల్వట్టి ముఖాంకము నిటుచదివె చిటునవ్వునవ్వి. 9

ఉ॥ నిర్జితసర్వ శత్రుధరణీపతి ధర్మజడిమ్మఖాశ్వము
త్సర్జనముంబొనర్చి పురశాసనుగెల్చిన పీఠ్యజాలియా
నర్జును నంగరక్షణగనంపె బలంబులతోడ, నుర్విలో.
నూర్జితశౌర్యధైర్యబలయుక్తులకల్గిన బట్టగాదగున్. 10

చ॥ అదివిని తామ్రకేతనుడహా ! యిది ధర్మజనశ్వమా ! మహా
సుదినమునేడు ; ఫల్గుణుడు శూరుడయందురు ; కృష్ణ డాతనిన్
వదలక కాచుచుండునట ; పచ్చిననచ్చు నతిండుకూడ ; నే
డొదవెను పేటిః య్యనుని యువ్విళులూరుచు నుత్సహించుచున్ 11

ప॥ నిజబలంబుల సర్థచంద్రవ్యూహమున నిల్పుమని సేనాపతి కాన
యిడి తానమ్మొగ్గరంబున కగ్రభాగంబున నిలిచియుండె. 12

అయ్యెడ

తే॥ గీ॥ హాయము నడచినమార్గంబునరసికొనుచు
నడచుచుండెను వడిగ పాండవదళంబు
అందుగోవిందు డిట్లను నర్జునునకు
ముందుగనుపించు ఘనసైన్యములనుజూపి. 13

గేయము - శ్రీరాగము - ఆదితాళము

ప॥ కనుమదె యర్జున ! ఆమొనలెవరివొ - కనుచూపుమేరకనుపట్టుచుండె

అ॥ మనహాయమునుబంధించి యొకవీరు - డనికై యూయితమై నట్టులుండె

చ॥ ఆరిపుసైన్యమపారంబైగం - భీరంబై యేపాదుచున్నయది

ఈరణంబునన్ మనకుజయముచే - కూరుట కడుసందియమగుచున్నది

వ॥ అనిన విని కిరీటి గుంచుక రోసంబున నిట్లనియె.

15

తే॥ గీ॥ కృష్ణ ! యిదియేమి యెన్నడు నెఱుగనట్టి

వింతమాటలు నీనోట వెడలెనేడు

ఏను గాండీచిసేకానో ! యిద్ది గాండి

వంబెకాదో ! యిటులు సందియంబుకలుగ.

16

వ॥ ఇట్లు కృష్ణార్జునులు సంభాషించుకొనుచుండ చతురంగ
బలము వైరిస్కంధావారమును సమీపించి నిలిచిన సేనాసతియగు
ప్రద్యుమ్నండు శ్రీకృష్ణు ననుమతిపడసి గృధ్రవ్రాహంబుపన్నె.
అం దనుసాల్వడు కంధరంబుగను, హంసధ్వజండు నేత్రింబులుగను,
ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధులు పక్షంబులుగను, సాత్యకి పాదములుగను, బ్రభు
వాహన వృషకేతులు చంచువుగను నరు డుదరంబుగను నిలిచిరి.
శ్రీకృష్ణుండు వివిధ స్థానములనున్న రథికవరులకడకు స్వయముగసరిగి
యప్రమత్తులరై యుండుడని హెచ్చరికచేసి తాను పార్థుని రథంబు
కడకునచ్చి నారధిగానొగల నధిష్ఠించె అంత నుభయసేనల యోధవరులు
శంఖంబులు పూరించిరి. యోడనే తామ్రధ్వజండు ముందున కరుదెంచి
శ్రీకృష్ణునితో నెలుగెత్తి యిట్లనియె.

17

గేయము - మోహనరాగము - ఆదితాళము

వ॥ ఏమిది శ్రీకృష్ణా నీ - విటు సారధ్యమొసర్ప బూనితివి ॥ఏమి॥

అ॥ ఓమహాత్మ, నీయంతటివీరున - కొప్పదెరధినై యుద్ధమొనర్చుట

మి॥ ఏమోభక్తుడు కోరెననుచు నీ - వియ్యకొ నెదవెయ్యదిసేయనైన

స్వామీనీహోదాకిదిలోపము - చాలుచాలు సతిభక్తవాత్సల్య ॥మే

చ॥ శూరులైన మీయిరువురితో నొక - సారి సమర కేళిసలుపు కోరిక

వారువమును బంధించితినిగాని - స్వారిసేయగా నాసపడికాదు.

మి॥ ఈ రహస్యమెఱిగింపుము నీదగు సారధ్యములేక యున్నకవ్వడి

పోరాటము తనయంతనొనర్చగ నేడండ్రు నిజమేనా ? యీనుడి

వ॥ అని పొర్లుచునెస వేల్పుచూపి.

తే॥గీ॥ విజయుడను నామము ధరించి వెలయునితడు

జగమున, వి శేషజయుడొనొ, విగతజయుడె

యకానొ, కనవలె నిపు, డెట్టులెననేమి ?

అనఁడు, యీతని నామమన్వర్థ మెకద !

20

వ॥ అనిన నందనందనుండు మందహాసంబొనర్చుచు పురందర నంద
నుంగాంచి “ బావా ! వినుచుంటివిగాదె ” యనుటయు నతండు రోషా

వేశంబున తామ్రధ్వజునిగాంచి. “ ఓరీబాలకా ! ఊరక వదరుట వీర

లక్షణంబుగాదు, నోరుమూసికొని పోరాడుము. ఇదిగో కాచుకొమ్మని

యాతనిపై నిశిత నారాచంబులువైన నతండు వాని నవిలాసంబుగ నడు

మన ఖడించును.

21

సీ॥ అగ్రహృజార్హుడవౌదు వీవనిపల్కి

అచ్యుతుమీద వాలమ్ములేసి

ఆవలనీవు హృజార్హుండవౌదని

నరునిపై తీవ్రబాణములవైచి

నీవుగూడను హృజనీయుండ వౌదని

సాత్యకిపై కాండచయముగురిసి

ఈ సపర్యల గ్రహియింపుడు మీరంచు

నితరయోధుల శరవిఠతిగప్పి

తే॥గీ॥ శైకొనుడు వీరులార ! నాకానుకలేవి

యంచు బలములపై వాడి యలుగులేసి

కీడివెరగందికన రణక్రీడకొంత

సలిపి పాండవసేనలఁ గలతవెట్టె.

22

ప॥ వెండియునతండు విజయాదివీరు లొక్కమాగుగ తనపై
గురియు శరంబుల నెల్ల నడుమన దుఃఖివేయుచు, క్రమంబుగా ప్రచండ
మాత్రాండునిమాడ్కి విజృంభించి ప్రద్యుమ్ను వక్షంబు నొన్వంగొట్టి,
అనిరుద్ధు నిరుద్ధుగావించి, అనుసాశ్వు నేలంబడనైచి. యావనాశ్వు
హతాశ్వునింజేసి, భోజవరునాజి విముఖుంగావించి, సాత్యకి సత్యంతంబు
నొప్పించి, బభ్రువాహను విభ్రమంబునొందించి, హంసధ్వజుని మాంస
మయగాతుని నొసరించి, సైన్యంబుల హైన్యంబునొందించి, కస్వడిపై
కొల్వాడి ములుకు లేయుచు నొన్వంజేయుచున్న యవసరంబున నరుం
డతి నిపుణంబుగా నతని విరధునింజేయ నతండు నేలపై నెలిచి “మీ
రిరువు రేకకాలంబున నాతో బాహుయుద్ధంబు సేయరం” డని భుజా
స్థాలనంబుచేసిన కృష్ణార్జును లట్లేయని యరదంబునుండి డిగి నియుద్ధంబు
నకు సమకట్టిరి. అంత కొంతవడికతండు నిష్ఠురంబులగు ముష్టిఘాతంబుల
నయ్యిరువుర మూర్ఛితులంజేసి తక్కుబలంబును సమ్మోహనాస్త్ర
ప్రయోగంబున సుప్తప్రాయంబుగావించి యజ్ఞాశ్వింబుగొని నిజపురం
బునకరిగి తండ్రికడకేగి నమస్కరించి జరిగిన వృత్తాంతంబు నివేదించిన
మయూరధ్వజుం డవరిపడి తనూజున కిట్లనియె.

23

గేయము - కమాచిరాగము - రూపకతాళము

ప॥ ఔర యెంతపనిచేసితిరా - ఓరీ కుమార

అ॥ శూరతకలదని యెల్లెడ - జూపుదురా? యింతపొగర ॥ ఔర॥

మి॥ ఆరాధ్యులు మనకు నర - నారాయణులవ్వారలు

వారిన్ గాదని యాగం - బేరికొరకునేజేయుదు ॥ నౌర॥

చ॥ యజ్ఞకర్త, యజ్ఞభోక్త - యజ్ఞఫలదుడాహరి, మన

యజ్ఞముబాలింపవచ్చె - నని తలంపనైతివా?

ఆజ్ఞానాత్ముని భక్తుం - డర్జునుండు హతదుర్జను

డజ్ఞానాంధశి నెంతటి - యపచారం బొనరించితి ||వార||

24

నీ|| బ్రహ్మాండమూలకోడ బంతులాడెనుమేటి

నీచేతనోడుట నిక్కువంబె ?

ప్రళయపయోధ జాగ్రత్త నుండెనుచోడ

యేరీతి నీచేత నెనయుమూర్ఖ ?

నీకును నాకును లోకంబులకు బల

మిను నానిబలము నీ వెఱుగగలవె ?

ఖద్యోతమగుదీవు, ఖద్యోతుడాతడౌ

నింక మీ యిర్వుర కేటిపోటి ?

తే|| గీ|| ఆత డాలంబునందోడి నట్టులెన

నదియు నొకలీలయేయంచు మది నెఱుగుము

కటకటా రాచబీరంబు కతన నెంత

ముప్పువాటిల్లె ! నీతప్పు తప్పుబట్టు !!

25

మంజరి|| అన వినయ వినమితాస్యుడై యతండు “ హా కృష్ణ గెల్చితినని

మనమున నెంచితిని ప్రమాదపడితి - మన్నింపుము, లీలయని

ఎఱుగనైతి నపచార మొనర్చితి నేమిసేయగ దగునిక

పరమాత్ముని యాగ్రహంబునకు నే బాత్రుడనైతిని జనక. 26

తే|| గీ|| అనుచు జింతించు సుతుగని యవనివిభుడు

వేడి నిట్టూర్పువిడిచి “ ఆ విశ్వమయుడె

మనల క్షమియింపవలె ” నని తనయుబంపి

తానుధ్యానించె నిటు లేకతంబునంచు.

27

గేయము - నాదనామక్రియరాగము - త్రిపుటతాళము

ప|| అపరాధముచునైచి - ఆదరింపవే మురారి

అ|| కృపణాత్మకుడైన నాసుతు - డిపుడజ్ఞతజేసి చేసిన ||అప||

మి॥ తపములొసర్చిన గనుపింపని - తండ్రివి నీవీ యజ్ఞహయము

నెపమున మాకడ కేగుదెంచి - విసరీతపుపూజ గైకొంటివా! ॥అప॥

చ॥ కరుణతో తనయంతనింటికి - నరుగుదెంచిన వేల్పుగిడ్డిని

చిఱుతయొక్కడు కట్టికొట్టిన - కరణియయ్యెను నేడుతండ్రి!

మి॥ శరణు చొచ్చినాడను, కాకా - సురునివంటివాడను దేవా!

చరణసేవ దయసేయుమయ్య - సరసి జాసనాదిసుగులగన్నయ్య॥అప॥

వ॥ యిట్లు బహువిధంబుల పార్థింపి తన మానసంబున నా
దేవదేవు నాహ్వానించి, తగు వైభవంబున నిజమందిరంబునకు దోడ్చొని
వచ్చి, అర్ఘ్యపాద్య ధూపదీప నైవేద్య తాంబూల నీరాజనాది వివిధోప
చారంబులు మనంబునంద కల్పించి శిష్యాగృహంబున హంసతూలికా
తల్పంబున బవ్వళింపజేసి తాను పాద సంవాహనంబు సలుపుచున్నట్లు
భావింపుచు తద్దాస్య పారవశ్యంబుననుండె. అయ్యెడ సాయంసమయ
మగుటయు నచ్చట సంగరంబున పాండవయోధులు. 29

తే॥ గీ॥ మలయ పవనాంకురములు మేనులకు సోక

మూర్ఛలందేటి, అటునిటు పొరిలి, యొడలు

లట్టెవిరిచి, కనుల్ విప్పి, యావులించి

లేచికూర్చుండి నల్లడల్ సూచుచుండ. 30

మంజరి॥ గోవిందుండును యోగనిద్రమేల్కొని నరునొడలిందట్టి

“బావా! మెలకువరాలేదా” యని కూర్చుండజెట్టి

మంచినద్రపోతివి ఫల్గుణ నే మైమరచి యిచటనుంటి

అంచిత్రుడగు భూమిశ్వరునొక్కని నంతలోన గనుగొంటి. 31

వ॥ అతడు నొకడ కరుదెంచి

సీ॥ అత్యంతభక్తి మదంఘ్రిలకున్ మొక్కి

తన గృహంబునకు రమ్మనుచు బిలిచి

మయూరధ్వజ చరిత్రము
 స్వమనంబుబోలు నుత్తమ సైంధవంబుపై
 నెక్కించి నను తనయిల్లుచేర్చి
 ఆనందగాష్పాల నగ్నపాద్యములిచ్చి
 మరియూదలెన్నెన్నో మఱియుజేసి
 విదురుడొసంగిన విందైన మఱిపించు
 పడ) సోపేతభోజనముబెట్టి

తే॥ గీ॥ తమ్ములమ్మిడి నీరాజన మ్ముసంగి
 అంచ తెక్కల పాచుపునంపానన్ను
 నొత్తిగిలజేసి పాదంబులొత్తు చంత
 యింత యనరాని సంతసం బిచ్చెనాకు.

తే॥ గీ॥ తామ్రకేతను ముష్టిఘాతములవలన
 నేను మూర్ఛలినట్టులు కానబడియు
 నఖిలమును గాంచుచు నెయుంటి నట్టియెడల
 గలిగె నాకిట్టి యనుభూతి కలవిధాన.

34

ప॥ అనిన కిరీటి యమ్మాటలు పాటింపక

35

గేయము - అథాణారాగము - ఆదితాళము

ప॥ సరే! దానికేమిగాని యీమన - శాత్రువుడెబకేగెదెబ్బబావ!

అ॥ దురంబునందతడు మనల ఘనశాం - బరీమోహితులజేసి నటులుండె

మ॥ మరాత్ముడతడు మనలవంచించి హరింగొంపోయి డాగినాడెటనొ
 ఎరింగింపుమాతని జోడన్ జెచ్చెరన్ దెత్తు గాల్సేతులంగట్టి ॥సరే॥

ప॥ అనిన శ్రీకృష్ణుం డట్టహాసమొనర్చి.

37

తే॥ గీ॥ బలిర ! నిన్ మెచ్చదగునురాబావ ! క్రింద
 బడియు పైచేయినాడె యన్బంటువుగద !

నిజముగన్ నీకు వానిబాధించుటన్న

నెంతిపని? నిదురింబోవు నెడల నెన.

38

మంజరి - అనిన భార్గవుడు చాల్చాల్సినను బరిహాసమిగకనోదేన ;

నను హింసించుచునుండె నీచుడులు వారాచంబులతేన

శైల్యసాగధ్యముం దఁ పించెడు చాతుర్వంబునుబూని

నైల్యంబునుప్రకటించితి విత్తజ్ఞునైనన్ దయమాని

ఇంత పక్షపాతముజూపగ నాతడేను నీకు నొనరించెన్ ?

కాంతేయుండింతొన నే యపకారిము నీకొనరించెన్ ? 39

చ॥ అని స్మృత్యోక్తులాడు నర్జునుంగాంచి వాసుదేవుండునగును
“బావా శౌందర్యదక్షుము యధార్థంబు నుడివెద. శాంతిచిత్తుడవై ఆక
ర్ణింపుమ”ని యిట్లనెయె.

40

చ॥ మనహయమున్ హరించిన కుమారుడు రత్నపురాధినేతకున్

దనయుడు వాడు దానిగొని తండికొసంగె మయూర కేతనుం

డనియెడి పేరినా డల ధరాధిపు, డాతడు సద్గుణంబులన్

నినుననుమించువాడు మహనీయుడు భాగవతాగ్రగణ్యుడున్. 41

చ॥ అమిత పరాక్రమాన్వితు డహంకృతిదూరుడు సత్యసంధుడన్

శమదమశోభితుం డఖిలనాథు జనాననదీక్షితుండు, త్యా

గమునదధీచికిన్ శిబికి గర్జనకున్ బయిచేయి. యుత్తమో

త్తముడు మయూర కేతనుడు తాదృశులన్యులు మృత్యోద్ధరన్. 42

మంజరి॥ అతడు మనకుభక్తుడు, మనహరిగన్నది మొదలుగ నీవతికు

నుతునవినయమునకున్ వగచుచెడునుచూచుచుండుమనకొఱకు

మనమిష్ణుడు రత్నపురమునకు బ్రాహ్మణవేషంబులుపూని

చనియాచ్ఛా మిషమున నొకపరీక్ష సల్పదమాభూజాని. 43

చ॥ అని నుడివి శ్రీకృష్ణుండు ముహూర్తకాలంబు నిశ్చలంబుగ

నిల్చియుండ నతని యాకారంబు మాన్పునండజొచ్చె.

44

సీ॥ కాశేయకము నీరుకావిదోనటియయ్యె

ప్రాతసేనయయ్యె పసిడిచేల

వేత్రంబుప్రానడ్డ వేణునండబయ్యె

మహితోత్రము జనమాలయయ్యె

చక్రంబుదేనతార్చన సంపుటంబయ్యె

పాంచజన్యము తామ్రపాత్రయ్యె

వనమాల మేరి తావళయ్యె గస్సురి

బొట్టు దట్టపు బూదిపట్టెయ్యె

తే॥ గీ॥ మొయిలువన్నియనును మేను ముమతలువడి

జీర్ణపర్ణంబుతీరున శీర్ణయ్యె

భవ్యమదనాభిరామ లావణ్యమూర్తి

బక్కచిక్కిన ముదుసలి బొపడయ్యె.

45

వ॥ అంతలో శ్రీకృష్ణుని సంకల్పబలంబునంజేసి పార్థుండును

46

సీ॥ ఫాలభాగమునందు భస్మతీపుండ్రముల్

పెన్నరంబున నొంటిజన్మదంబు

శిరమున గోష్పాదపరిమితంబగు శిఖ

కుడిచేత తామ్రంపుకొమ్ముచెంబు

చంకనిమిడ్చిన జింకచగ్గపుదుట్ట

తను వలగ్నమునందు దర్భశాంజి

కటితటంబున నీరుకావిపుట్టపుకట్టు

గళమున రుద్రాక్షకంఠమాల

తే॥ గీ॥ కలిగి చిగురాసుపెదవులు కదలిమాడ

వేదమంత్రంబులను వల్లవేసికొనుచు

మయూరధ్వజ చరిత్రము

ఆకృతింగన్న బ్రహ్మచర్యంబనంగ

వడుకరూపునతిసి శిష్యుడయినెలచె.

47

వ॥ అంత వృద్ధవిప్రవేషంబుననున్న నారాయణుండు బ్రహ్మచారి
రూపంబుననున్న సరుసిహో నగుచు నిట్టసయె.

48

తే॥ గీ॥ చూచినాడవో లేదో జిర్జన ! మనీయ

ప్రాణసఖుడో కుచేయసి భక్తనకుని

అతనిరూపంబునాహి హాహముదాబు

గూర్చుగావున నదియె గెకోంటి నిపుడు.

49

వ॥ ఈరీతి వా రింపురు సంభాషించుకొనుచు స్వాధ్యాయంబు
సేయుచు ప్రదోషసమయంబగుడు సంధ్యాదికంబు నిర్వర్తించి నిశా
పూర్వభాగంబున మణిపురంబు ప్రవేశించి.

50

సీ॥ ఏవీధిగనుగొన్న సిందుమిగిలెనుబి

గోపురంబులు గల్గుకొవెలలును

ఎందెందుగన్న గోవింద కథామృతి

పాసంబుగావిండు భాగవతులు

ఎచ్చోటజూచిన నిచ్చెన్వలెన

హరినామమనుబ ౫ పురజనులును

ఏయింటగాంచిన శ్రీశుభభద్రంబు

చేత దన్మయలైన స్త్రీపురుషులు

తే॥ గీ॥ కలిగి రత్నప్రదీప్తకాశిమూనను

పట్టపగలల్లు వెల్లు నప్పట్టణంబు

సిరిని జూచుచు నానందపరనశులయి

ఒక్క సౌధంబునకు బ్రక్కనొదిగినిల్చి.

51

వ॥ అందు సతీపతు లేకాంతగృహంబున సరసశల్లాపంబులు

గావించుకొనుచు ప్రతి వాక్యమునను భగవన్నామముల ననుసంధించు
చుంట నాలకించి యచ్చెలువంది.

52

క॥ నన జేక్షణుండు బలభి

త్తనయునితోబల్కు “పార్థ! తరమే యీవ

త్తనవాసులభక్తి దెలుప

మనసిజ కేళులనుగూడ మచ్చింతనలే.

53

క॥ నా పేరులేని మాటయు

నా పైనుండనితలంపు నాకర్పణగా

నోపనికర్మంబెప్పుడు

నీప త్తనవాసు లెఱుగడిది నిజమునుమీ.

54

వ॥ అని తెల్పుచు మఱియు నప్పురంబునగల విశేషంబుల బరి
కించుచు రేయెల్లగడిపి ప్రభాతంబున.

55

రాగమాలిక

సీ॥ భూపాలరాగ మింపుగబాడుచున్ భక్త

పుంగవుల్ మేలుకొల్పల బరింప

మలయమారుతము కమ్మని వాసనల మోసి

కొనినచ్చి తన కుపాయన మొసంగ

చక్రవాకములు కష్టముతీకునని తన్ను

నుతియించుగతిమంజు సుతలొనర్ప

కేదారపాలు రెంతోదూరమందున

తనచిన్ననాటి వైదములబాడ

తే॥ గీ॥ తోడివారలగూడి సంకోషమునను

బ్రహ్మచారులు వేదముల్ పఠనసేయ

మయూరధ్వజ చరిత్రము
పార్థివాసతి శ్రీరాగభరితయగుడు
తానమాడగ నిర్మదాతిటినజేరి.

56

వ॥ అంగు సంభాష్యచ స్థానంబు నిర్వర్తించి తత్త్వాంతంబున
నున్న మయూరధ్వజుని యజ్ఞవాటంబుజేరి స్వరంబున నేనిలిచి యాగ
దీక్షితుండగు నమ్మహారాజు టాశీర్వాదించె.

57

శ్లో॥ స్వస్త్వస్తు శ్రీపారిజాతలలిపే స్వస్త్వార్త సంరక్షిణే,
స్వస్త్వస్తు ప్రథమానకీర్తినిధయే, స్వస్తి మారాశయే,
స్వస్తిశ్రీపతిపాద భక్తమణయే స్వస్తిసమిధాన్ధాన్మనే
స్వస్తిశ్రీ శిఖకేతన క్షితిపతే! స్వస్త్వస్తువే శ్రీమతే.

58

తే॥ గీ॥ అట్టి యాశీస్సువిని నృపుడటచూచి
దిగ్గునన్ లేచి యెదురేగి తృప్తిను దను.
నడకునయు భక్తి నమ్మడిన్ గడలుకొనగ
మౌనము లర్పించిదోయిలీ పూజపలికె.

59

గేయము - దర్బారురాగము - ఆదితాళము

ప॥ దయచేయుడు భూసురవరులారా - ధన్యుడనైతిని నేనీనాటికి

అ॥ స్వయముగ మీరిలులకుదొచ్చుటనా - జన్మతపఃఫలమగుముమ్మాటికి

మి॥ జయము సర్వలోకాగ్రణులారా జయము భక్తరక్షామణులారా

జయము కరుణననుబ్రోవగవచ్చిన నాక్షాన్మరి నారాయణులారా ॥ద॥

చ॥ ఇదె యర్ఘ్యంబిదె పాద్యంబుగొనును - ఈవిష్టరముల నలంకరింపును

మదీయయాగముపూర్ణ మొనర్చుడు-మంచియోగములభించెనాకిప్పుడు

మి॥ సదయత మహ్మజలన్ గైకొనుడు శ్రాంతులైతిరేమొ విశ్రమింపును

మదిగలమీకొరిక లెరిగింపును మమమీభృత్యులుగాగదలంపుడు ॥ద॥

తే॥ గీ॥ మున్నుగామీరు నాచేత మౌనములంది

అవల నాశీర్వాదించుటర్హకమింబు

మయూరధ్వజ చరిత్రము

15

అద్వివ్యత్యస్తమయ్యో నేడనుచు జింత

నందుచున్నాడ జాల మహాత్ములారా.

61

న॥ అనినవృద్ధ విప్రుం డిట్లనియె.

62

క॥ మొక్కకమునుపే నను వీ

రక్క-టదీవించిరని భయంపడకుము మే

మక్క-అపడివచ్చితి మిం

దొక్కింతయునీకు దోస మొదనదు తేడా.

63

మంజరి॥ అనిన “ధన్యోస్మి ధన్యోస్మి” యనుచు నవనీశ్వరుడోదేవ !

అనుగ్రహంబున నానతిమ్మనాకయ్యది మహానుభావ !

సత్కరించి మిము దరియించెద నాజన్మనార్థకృముగన

యత్కించిల్లోపములేదిట శ్రీహరి కృపాకటాక్షమున.

64

వ॥ అనిన కపటభూసురుం డతని మిగుల శ్లాఘించుచు కంఠం

బును సవరించుకొని ఒక్క నిట్కూర్పువిడిచి మెల్లన నిట్లనియె,

56

క॥ నా చరితమురాజా యెం

తోచిత్రము, నిజమొ కల్లయో యిదియనియున్

దోచునుశ్రోతల, కయినన్

యాచకుడనుగాన జెప్పుటనసరమయ్యెన్.

66

సీ॥ రాజేంద్ర ! నేను ధర్మపురవాసుడ, కృష్ణ

శిర్మయంచురునను, ఛాత్రోడితఁడు

నాకలయేకనందను వివాహార్థమై

యూపురి మీపురోహితునికన్య

నడుగగనేను శిష్యాత్మజాన్వితముగా

నడవిబాటంబడి నడిచివచ్చు

మయూరధ్వజ చరిత్రము
 చుండచందోక చోట నొక్కమృంగేంద్రుండు
 వెనుక నేతెంచి నాతనయుని పయిఁ

తే॥ గీ॥ బడి గ్రసింపగనున్న నేఁ గడుభయమున
 మది “నటవ్యాం నృసింహ” యన్నాటఁదలచి
 శ్రీనృసింహునివేడ రక్షింపఁడాయె
 వేలుపులుపోతురే? కానికాలమందు.

67

తే॥ గీ॥ అపుడునేఁజేయునది లేక యడలుచుండ
 నెంతయును వింతదోష మృగేంద్రనరుడు
 నన్ను నోదార్పజూచుచందమున నిట్లు
 మనుజభాషలకోడఁబల్కెనునృపాల!

68

తే॥ గీ॥ బాపడామేల యజ్ఞానిపగిది నేడ్చె
 దన్ని తెలిసియు నన్య క్షమిందుబడెదు
 ఎఱనికాయపు మూడువాఁడే మదీయ
 హస్తగతఁడౌనటంచు నీనరయలేవే?

69

వ॥ అనిన నేను మిగులవగచుచు నమ్మగ సతికీట్లంటి.

70

నీ॥ ఏకైకపుత్రక్షండితడౌట వీడెమా

జీవనాధారమో సింహరాజ!

మూడుకాళుల ముదిముద్దలమయితిమి

నాసతియును నేను కేసరివర!

సుతహీనులకుఁ బరగతులులేనట మమ్ము

నరకానద్రోయకు హరివరేణ్య!

నాదేహమునుదిని నాసుతఁవిడువుమా

యనుకంపబూని పంచాస్యనాథ!

తే॥ గీ॥ నాగడించిన సకల పుణ్యంబునీకు
 నొసగువాడను నాసుతునొసగుమయ్య
 ఉర్విసురుడను యాచించుచుంటిఁ బుత్ర
 భిక్ష పెట్టగదయ్య హర్యక్షవర్య !

71

వ॥ అందు కా కంఠీరవంబు

72

మంజరి॥ ముదిమిచేతశుష్కించిపోయె నోమునివర నీతనువెల్ల
 ముదికంపుగొట్టు నద్దానిని నేమూరుకొననైననొల్ల
 పుణ్యమిత్తునని యాసగొల్పెదవు భూసురోత్తమాచాల
 పుణ్యజనుల హింసించెడునాకున్ బుణ్యంబనునదియేల ?

73

తే॥ గీ॥ ఐననీకిప్పు డొకయుపాయము నుడివెద
 రత్నపురపతియగు మయూరధ్వజుండు
 దీనరక్షకుఁడతనిఁ బార్థింపఁబొమ్ము
 అతడునాకోర్కీతీర్ప, నీసుతునొసగెద.

74

కం॥ ఆకోర్కీమిగులబెట్టిద
 మాకతనవచింప సంశయంబయ్యెడి నో
 రాకాశశాంకశీతల
 వాకొనుమ నెదేసి చెప్పవాడను దానిన్.

75

వ॥ అనిన మయూరధ్వజుండు.

76

గేయము - శహనరాగము - ఆదితాళము

ప॥ ఆకేసరి నర కేసరియేసుమ్మా ద్విజన్నానతంసమా.

అ॥ కాకున్నన్ మద్రాజ్యంబందున - గలవే దుష్టమృగంబులెందైన ?

మి॥ శ్రీకృష్ణునాన ఖండించితి భల్లూకశరభ సింహశార్దుల ద

ర్వీకరనూకర ఖడ్గవృకమదానేకపాది భీకరసత్వంబుల ॥ నాకేసరి॥

చ॥ తడవేలా నీకోర్కిఁ దెల్పుమో పుడమి జేజేలరాయడా

పడకుమాసందియంబొకింతయు - విడువుమామదిలో వగనంతయు

మి॥ అడిగినయర్థములు లేవనుట మీ - యనుచరునియందు లేదంతదనుక
నుడువుమా శాంబరీమృగపతి యే - మడిగెనొతోడ్తోడనే
యిడువాడ ॥నాకేసరి॥

77

వ॥ అనిన కపట భూసురుం డుస్సురనుచు నిట్లనియె.

78

ఉ॥ స్వార్థపరుండనై యిటకువచ్చితి, నింతయైనర్చి యిప్పు నా
పార్థివ దాపనేమిటికి పార్థివశేఖర ! ఆ మృగేందుడ
త్యర్థపరిస్ఫుటోక్తులను - హా వచియింపగ నోరురాదు - నీ
యర్థశరీరమిచ్చిన మదాత్మజనిత్తునటంచు వాకొనెన్.

79

చ॥ అనిన మయూరకేతుడు “ తథాస్త ”ని మంత్రి పురోహితాత్మజాం
గనలనుబిల్చి “ మీకిప్పు డొకానొకసంగతిఁ జెప్పెదన్ మనం
బున వెతచెంది యడ్డుపడబోలదు సుం డిదిమీకునెల్ల నా
మనవియు శాసనంబు ” నని మాటువచింపకవాకు నిల్వగన్

80

వ॥ పిదప నృపవసుండు వారలకా వృద్ధబ్రాహ్మణునిజూపి తన్న
హానుభావంబు నుగ్గడించి, తత్సత్తుని సింగంబువట్టుటయు, నది తన
యర్థశరీరం బొసంగిన నతని విడుతుననుటయు సంగ్రహంబుగాజెప్పి.

81

తే॥ గీ॥ రణమునందేని విప్రసంరక్షనేని

తనువువిడుచుట రాజులధర్మమందు

కాన నీవిప్రతనయుని గాచుకొఱకు

నర్థదేహంబునిడెద హర్యక్షపతికి.

82

మంజరి॥ అని యమాత్యులకు తామ్రధ్వజ పట్టాభిషిక్తునొనరింప
ననుమతియిడి వారలెల్లరొక్కట హాహారవ మొనరింప

పసిడిపల్లెరంబున నాభూసురుపాదపద్మంబు లునిచి
అసదృశభక్తి నిజాంగసనీర్వోయంగ త్నాశన మొనరిచి
ఉత్తరీయమున పాదంబులతడియొత్తి పాదసలిలంబు

ఉత్తమాంగమునధరియించి పానమొనరించి కనె ముదంబు. 83

మ॥ అమితోత్సాహముభక్తియు జెలగ గోత్రాధీశ్వరుండంత హస్తమునందక్షతలు జలంబుగొని “మద్దాతార్థభాగం మహావిమలజ్ఞానపయోధయే భగవతే విష్ణుస్వరూపాయ తుభ్యమహం సంప్రదదే” యటంచు ద్విజహస్తాబ్జంబునందుంచినా.

వ॥ భూకాంతుని కాంతాలలామంబగు కుముద్వతీసతి మనోవిభునితో నేమియుననజాలక దురంతసంతాపాకాంతస్వాంతయై యంతరంగంబున దంతివరదుని జింతింపుచు. 85

గేయము - ముఖారిరాగము - అటతాళము

ప॥ తగునా యిటుసేయగా - కృష్ణా

అ॥ మగడే దైవమసి నెమ్మది నమ్ము నీదాసి

మి॥ ఖగగమన కాశేయవాసా - గగనమణి మధ్యైకవాసా

సగుణ నిర్గుణ చిదుల్లాసా - సర్గస్థిలిలయ విలాసా ॥తగునా॥

చ॥ అలఘుధర్మశీలుడు జీవితేశ్వరుడు

లలితాత్ముడై భూసురసుతః రక్షింపన్

మి॥ తలపూని తనదేహమిడ సతి - కలుషమతిన్ నేను తత్కృతి

వలదటంచును వారెంటున ? - వైధవ్యం బనుభవింతున ? ॥తగునా॥

కం॥ అని కొంతతడవుచింతిలి

వినయావనతాస్యయగుచు విభునికడకు మె

ల్లనవచ్చి మొక్కి యల్లన

మనవిసలిపె దిటవుబూని మానసమందున్.

ప॥ జీవితేశ్వరా ! దాక్షిణ్యసాగరా !

అ॥ సేవక జనహృదయరాజీవ భాస్కరా !

మి॥ నీవెటుంగనట్టి ధర్మనిచయంబెందునులేను, ర

మా వరభక్తవర ! ఐన మనవికలదు మన్నింపుము ॥జీవితేశ్వర॥

చ॥ నీ యర్థశరీరముకానా ? యేను మనోనాథా !

నాయొడ లాహర్యక్షమునకు నొసంగరాదా !

మి॥ ఈయిల మీరున్నధర్మమెంతో చేయనగునుగదా

ఈ యవకాశమునాకిడి నాయొడ గృహసేయదగద ! ॥జీవితేశ్వరా॥

మంజరి॥ అనినన్గితవ బ్రాహ్మణుండు విని యోరాయని తలయూచి

తన శిష్యునకున్ సైగజేసి యిట్లనియె ధరాపతి జూచి 89

ఉ॥ ఎంతయుమెచ్చవచ్చు ధరణీశ్వర ! నీదగు ధర్మపత్ని నీ

యంతెటివాని కిట్టిసతియబ్బుట యబ్బురమానె ? కాని, యా

వింత మృగేంద్ర మప్పుడపవిత్రము స్త్రీణము వామభాగమున్

జెంతకు జేసీనీయననె, స్త్రీతనువెట్టుల నొప్పుజెప్పుమా ? 90

ప॥ అనిన విని మయూరధ్వజుని తనయుండగు తామ్రధ్వజుండు

తోడనే ముందునకరుగుదెంచి వృద్ధభూసురునకు వినయమున నమస్క-

రించి లేచి నిలువంబడి ముకుళిత కరకమలుండై యిట్లువిన్నవించె. 91

ప॥ తాతగారు ! నావిన్నప మొక్కటి - దయతోనాలింపుడు మన్నింపుడు

అ॥ నాతండ్రి యర్థతనువునకు బదులు

నాతనువు బూర్ణంబుగనొసగెద ॥తాత॥

చ॥ 1) ఎఱుగకున్న యా కేసరిజనకుం- డే పుత్రుండనియెడి యాప్రానుడి

ఎఱుగకున్న తమరైన నెఱిగించి-యెట్టులైన ననుగొననొప్పించుడి

2) నననీత సమంబు నానంజుడు -చవికెంతయుసంతసిలుమృగేంద్రుడు

భవసాగరమున్ దరియింపగనీ-యవకాశంబును నాకిప్పింపుడు ॥ తా

వ॥ అని విన్నవించి జనకుని గని

93

శా॥ సాక్షాద్విష్ణుడటం చెఱింగియును దోస్సారాంధతన్ గృష్ణుజ

న్యక్షోణ్ బ్రతివక్షుగాదలచి యస్త్రాళి గడున్ నొంచి చి

త్తక్షోభంబిడినట్టి పాపమునకే తద్బ్రాహ్మణాపత్య సం

రక్షార్థంబు శరీరమిచ్చి హరికిన్ బ్రాపించెడన్ నిష్క్రతిన్. 94

చ॥ అన గితవద్విజన్ముడు నృపాత్మజగన్గొని తామ్రకేతనా !

జనకుని మించుపుత్రుడవు శ్లాఘ్యుడగుండవు ; కాని సింగమీ

యనఘనిమేను నీవును త్వదంబయు అంపముబూనికొయ నౌ

ననియుచు నట్లు కానియెడ నయ్యది యొల్లనటంచుఁదాన నెన్. 95

వ॥ ఆందుకు తామ్రధ్వజుండు చేయునదిలేక చింతాకాంతుడై

మిన్నకుండె. ధరణీకాంతుండు సంతసంబున సేవకులంబంపి వాడియగు

నొక అంపమునుదెప్పించి దానదనయొడలిని నడిమికి నిలువున దఱుగు

డని సతీసుతుల కాజ్ఞాపించి తాచు నిమిలిత లోచనుండై దేహాత్మ

భావంబు సంత్యజించి చిత్తంబు శ్రీకృష్ణ పాదారవిందాయత్తంబు గావించి

అంపమును వారల కరంబుల కందించిన

96

తే॥ గీ॥ శూరుడయ్యును దామ్రధ్వజుండు అంప

మందుకొనజాలడయ్యె దుఃఖార్తుడగుచు

అబలయయ్యు గుముద్వతి ప్రాణనాథు

నానవిడనాడనొల్లక యందుకొనియె.

97

వ॥ అంత నా సతీలిలకంబు అంపమును జేతబూని.

98

మయూరధ్వజ చరిత్రము

సీ॥ స్రీణయమా ! నీ వడ్డుపడకుమా నాపని

కీవేళ నీకిందు దావులేదు

హృదయ ధౌర్బల్యమా ! వదలిపోమ్మికనన్ను

పతియానయే ధర్మపథమునాకు

వైధవ్యమా ! యేల భయపెట్టెదవునన్ను

పతివెంటజనద నీబారి బడను

చిత్తమా ! హరిపదాయ త్తవైనిలువుము

చాలించు నీదు చాంచల్యమింక

తే॥ గీ॥ విభుని పదసేవచేసి పవిత్రమైన

కరములార ! యక్షుంబని కంపమంద

వలవ దిది నాధునానయు భగవదిచ్చ

కడగుడికమీరు కర్క-శకర్మమునకు.

99

తే॥ గీ॥ అనుచు నావీరపత్ని హస్తాంబుజముల

అంప మొకవైపుగొని తదగ్రంబు పుత్ర

కునకునందీయ నతడందుకొనక యామె

కడుపునందలనుంచి దుఃఖివడె నిట్లు.

100

గేయము - జంఝూటిరాగము - ఖండగతి

(1) ఓయమ్మ మనకెట్టి - యుగ్రకర్మముసేయ

మాయయ్యవిధియించె - మాలదైనముమాయ ॥ఓయమ్మ॥

(2) కఱకు అంపముబూని - కన్నవానిశిరంబు

కఱకఱమనంగ కట - తఱుగనేరితరంబు ? ॥ఓయమ్మ॥

(3) పతివధమునీచేత - పితృవధమునాచేత

జతగాగజేయింప - మతి నెంచెనాధాత. ॥ఓయమ్మ॥

101

వ॥ ఇట్లు బిట్టువగచుచున్న దనయుని తోడ గుమద్వతియును
చింతిల్లుచుండ మాయాభూసురుండుగని వారల కిట్లనియె. 102

తే॥ గీ॥ ఇట్టి బెట్టిదమగుపని యెట్టివారి

కైన నొసరింపగట్టమే యగుటనిజము

కాన మిమ్మిట్లులేడ్పించుకంటె నేనె

తనయుపై నాసవిడుట యుక్తముగదోచె. 103

వ॥ ఏలయన గంఠీరవంబు తేనిమేను దఱుగునపుడు తత్సతీ
సుతు లేడువరాదనియు శ్రీహరింగూర్చి గానంబు సేయవలయుననియు
గోరె. అయ్యదిమీకు సాధ్యపడనట్లున్నది. మీరీదుఃఖంబుగడచు నప్ప
టికి తడవునై పక కేసరి నాసుతుం కబళించితీలు గావునమీరలు సుఖం
బుండుడు. నేను నా త్రోవంబోయెద ననుటయు వారలు తోడ్తోడనే
తమ దుఃఖంబు నతిప్రయత్నంబున నడచుకొని “మహాత్మా! మీ
రరుగవలదు. మీచెప్పినచొప్పున నిస్సడయొనర్పంగలవారము క్షమింపు
డనినుడివి అంపమును జెటియొక నైపుపట్టుకొని ధరణివను శిరంబుననుంచి
కోయుచు శ్రీహరినిట్లు ప్రార్థింపదొడగిరి. 104

గేయము - నీలాంబరిరాకము - అటతాళిము

శ్రీరామా హృదయరాజీవమిళిందా !

రారా భక్తచకోరక పూర్ణచంద్రా ॥శ్రీరామా॥

కరిని ప్రహ్లాదుని - గాచినదేవా !

కరుణించి దీనుల - గాపాడరావా ॥శ్రీరామా॥

తనువు నీదేయంచు - దలచునీతేడు

మనసార దీని గై - కొనుమయ్యనేడు ॥శ్రీరామా॥

నరసింహ యీతేని - అరమేనుగొమ్మా

ధరణిసురేందుని నా - త్మజ వేగనిమ్మా ॥శ్రీరామా॥ 105

చ॥ అనుచు గపాలముంగరకరారన ముప్పతిలంగ గోయుచో
జనపతి దేహమంతయు న - సంతమువోసినయట్లు నెత్తుటన్
మునిగె, హరీయటంచు జన - ముల్ కనజాలక కన్మోగిడ్చి, ర
ద్దునుడకటా యిదేమియను - చున్ దలపోసె మురారి గ్రూరుగన్.

తే॥ గీ॥ స్థాణువుంబోలె రాజు నిశ్చలతనుండె
గాని యాతని డాపలి - కంటినుండి
యశ్రువులుగారె, నదికని - యవనిసురుడు
లేచినిలబడి కినుకనీ - లీలబలికె.

107

ఉ॥ వేడినవారి కర్థములు - వేడుకతోనిడుటొప్పు, లేక మో
మోడక మున్నె లేదనుట - యొప్పును, రెండునుగాక కీర్తికై
యాడి యొసంగునట్టి సమ - యంబున గుంచుటపాడియూనె ? యీ
యేడుపుగొట్టు దానమది - యేరికిగానలె ? నేను పోయెదన్. 108

మంజరి॥ అని శిష్యా లేరాయని దర్భాసనమును మడిసంచియును
గొనిజల్లిమోత వేణుదండంబవనిపైవడి బొడుచుచును
తడబడు నడుగులు పుడమిపయిన్ గడువడివడిగనిడుచు నడచి
పెడమొగమిడి గడుసుపుడమివేలుపువెడలిచ నె నచటుగడచి.

తే॥ గీ॥ అంతట గుముద్వతీసతి - యవనినాథు
శిరముగదియంగబట్టి హా - జీవితేశ !
అవనిసురుడు త్వదంగమిట్లు - నృథజేసి
యలిగిచనుచుండె గట ! యశు - జలమిషమున. 110

న॥ అనిన రాజేంద్రు డా విప్రవర్యుని బిలిపించి యిట్లనియె. 111.

మ॥ అనఘా ! మత్తనుదక్షిణార్థమిటు యోగ్యంబై మహాసద్గతిన్
జనుచో వామశరీరమిగతిని దానప్రక్రియానర్హతన్

గనగా నెంతయు దుఃఖమందెడి నటుల్లాదేని నేత్రద్వయం
బున బాష్పంబులురావె; కొమ్మిదియు నో పూర్ణానుకంపానిధీ! 112

తే॥ గీ॥ అనిన శ్రీకృష్ణు “డర్జునావినుమ”టంచు
నర్జునుడు “కృష్ణ చాలుమాయలిక”ననుచు
ఒక్కమాటుగ నొకరితోనొక రయత్న

ముగ వచించిరి ప్రిచ్ఛన్నులగుట మఱచి.

113

మంజరి॥ అంతట నెల్లరు నచ్చేరువందగ నావిప్రులు తృటిలోన

అంతర్ధానంబునుగాంచిరి - కృష్ణార్జును లంతటిలోన

ఇంద్రనీల నీలోత్పలకాంతుల నేలజాలు దేహముల

చంద్రాతప చంద్రఖండసమమగు చారుమందహాసముల

ఎదుటనిల్చి రాజా! సేమమె యన నృపవరుడానందమున

మదిపొంగఁమొక్కసాగె వారి కున్నతనరుని చందమున. 114

వ॥ అంత నచ్యుతుండు తనకరంబున నతనిశిరంబు స్పృశియించి

అంపపురోతవలని గాయంబు మాయంబుగావించి యిట్లనియె. 115

నీ॥ ఏను శ్రీకృష్ణుడ, నిత డర్జునుండు, ని

న్నిందాక గతినపరీక్షచేసి

యలయించినట్టి బ్రాహ్మణుడేననుమ్ము నీ

వితరణంబునకును వినయమునకు

సదమలభక్తికి జాలసంతసమయ్యె

నీ సతీసుతులును నిన్నుబోలు

నట్టివారల, కాన నఖిలవిధంబుల

ధన్యాత్ముడవునీవు ధరణినాథ !

తే॥ గీ॥ మమ్మునిర్జించి నీదుకుమారు డధ్వ

రాశ్వమునుదెచ్చి నీకిచ్చెననియెటిగిరి

మయూరధ్వజ చరిత్రము

దానితో నష్టమాశ్వమేధం బొనర్చి

యిందునందును శుభముల నందువయ్య.

116

తే॥ గీ॥ అనిన బర్హిధ్వజుండు హర్షాశ్రుపూర్ణ

నేతు॥ దానందపులకిత గాత్రుడగుచు

కరయుగంబును మోడ్చి గద్దడికతోడ

బలికెనీరీతి నాజగత్పతికి బ్రీతి.

117

గేయము - భైరవిరాగము - అటతాళము

వ॥ తరియించితి నధ్వరములేల కృష్ణ !

తత్వస్వరూపా ! పరబ్రహ్మమా !

అ॥ అరయనవిసేతమాతుల కర్ణశ్మశ్రున్యా

యముగా హాస్యాస్పదమగుగాదె దేవా !

మి॥ పరుడవీశుడ వఖలకర్తవు ప్రకృతి కవ్వలివాడివీవిటు

లరుదెంచి దర్శనమొసగ నా కఖలమబ్బిన యట్లెకాదా ? ॥తరి॥

చ॥ అపరాధియనక నాయర్హతగనక స త్కృపవేంచేసితివా శ్రీవల్లభా !

కృపణుడ నన్నరక్షింపవే సర్వేశ ! అపరిమిత దయాంబురాశీ !

మి॥ జపతపస్వాధ్యాయమఖ సం చయములను గనరానిదేవుడ

వుపనిషద్గమ్యుండ వవ్యా జపుకృపన్ ననుగావవచ్చుట ॥తరి॥ 118

తే॥ గీ॥ ధనఘటంబులభింప దద్ధనమువిడిచి

రి త్తకడవగ్రహించు వీటిడివిధాన

మిమ్మువిడనాడి యీ సైంధవమ్ముదెచ్చె

నా సుతుండౌర ! యెంత చెన్నటియొగాని.

119

వ॥ అని యనూనానర్హమణి సహితంబుగా నయ్యధ్వరాశ్వంబును

గృష్ణాక్షులకొసంగి బహుప్రకారంబుల భక్తియొనర్చి ప్రార్థనపూర్వ

కంబుగా వారల నిజమందిరంబున కాహ్వానించి రథారూఢులంగావించి

తోడుకొనిచని విడిదలం బ్రవేశపెట్టి సేవయొనరింపుచు బాండవసైన్యంబు
నందలి యితర యోధవగులనెల్ల బిలిపించి వారల కుచితసపర్య లొన
రింపుచు దనపురంబున వాసరత్రయంబునిలిపె. అట్టియెడ నందనందనుండు
పురందర నందనునకు మయూరధ్వజుని భక్త్యాదార్య గాంభీర్య సత్య
వ్రతాది సద్గుణంబులును, కుముద్వతీసతి పాతివ్రత్యభక్తి ప్రపత్త్యాదు
లును తామ్రధ్వజుని శౌర్యపితృభక్త్యాది గుణంబులును నుగ్గడించుచుండ
బాండవమధ్యముండు వినుచు నిట్లనియె.

120

శా॥ లీలామానుష దేహ ! నీదయిన యీలీలన్ విలోకించుటన్
నాలోనున్న యహంతసర్వమణగెన్ నాకన్నమిన్నల్ ధరన్
వేలున్ లక్షలుకోలులుందురొక యీ పృథ్వీశుడేగాదు, వే
యేలా నేనొకస్వల్పజీవుడ భవత్స్పృష్ట ప్రపంచంబునన్.

121

తే॥ గీ॥ అనిన గృష్ణుండు సంతసమంది పార్థ
యిట్టిభావంబు నిన్ద్యజియింపకుండు
గాత నీదగుభక్తి నిష్కల్మషమయి
వెలయుగావుతమనుచు దీవించెగరుణ.

121

సీ॥ నాల్గవ దివసంబునన్ గృష్ణపార్థులు
చతురంగబల సమన్వితముగాగ
కృతువాజితోడ బ్రస్థితులైక్రమంబున
వివిధ దేశావనీ విభులగెల్చి
హస్తీపురముచేరి హయము ధర్మజున కొ
సంగిన నాతడు సరసిజాక్షు
గడుబ్రస్తుతించి కవ్వడిమొదలగు యోధ
వరులకందఱకు దీవనలొసంగె

తే॥ గీ॥ యజ్ఞఫలదాత హరినేతయై యఖిలము
 నెఱప ధాత్రీసుపర్వమునిప్రవర ధ
 రాధినాథయుతముగ మహాద్భుతముగ
 ధర్మనందను డశ్వమేధమ్మొనర్చె.

122

ఫలశ్రుతి

క॥ ఈ కథవినుభక్తులకు
 జేకురు హయమేధఫలము సిద్ధించును ల
 క్ష్మీకాంతుభక్తి యిహపర
 లోకసుఖమ్ములు రమావిగోలుని కరుణన్.

123

-: హ ర తి :-

గేయము - సురటరాగము - ఆదితాళము

ప॥ మంగళంభవతే - రమాపతే
 అ॥ శృంగారలీలా శుభాంగదయాంతరంగ ॥మం॥
 చ॥ అంబువాహ సుశ్యామలవిగ్రహ
 సాంబశివార్చిత సకలానుగ్రహ ॥మంగళం॥

శ్రీ శ్రీ శ్రీ
 ఓం తత్సత్

